

Innhold

FORORD	9
INTRODUKSJON: BARNES FLERKULTURELLE STEDER	11
Ulike typer flerspråklighet i barnehagen	13
Fra barnerettet kommunikasjon og språklig sosialisering til retorisk medborgerskap.	19
Bokas oppbygging	24
KAPITTEL 1	
GJENKJENNELSE OG RYTME I BARNEHAGENS FLERKULTURELLE ARBEID MED	
DE YNGSTE BARNNA	26
Veggtavle som meningsbærende sted	28
Temakrok som meningsbærende sted	29
Sang- og musikkksamlinger som meningsbærende steder	30
Forundringskofferten som språkstøttende og fantasiutviklende hjelpemiddel	33
Den store kurven som språkstøttende og fantasiutviklende hjelpemiddel	35
Vindu som språkstøttende og fantasiutviklende hjelpemiddel	37
Dokka «Henry» som språkstøttende og fantasiutviklende hjelpemiddel .	38
Ulike utfordringer i utviklingen av barns flerkulturelle steder	39
Barns medvirkning og balansen mellom individuelle hensyn og hensynet til fellesskapet	39
Foreldre eller omsorgspersoners rolle som flerkulturelle brobyggere ...	40
Utfordringer og vurderinger ved at vi er en menighetsbarnehage	42
Gjenkjennbare mønstre som grunnlag for kulturskaping	43

KAPITTEL 2

KARAKTERKONSTRUKSJON I SAMMENSATTE BARNEGRUPPER	48
Karakterkonstruksjon og barnehageutvikling	56
Karakter, karakterkonstruksjon og etos	59

KAPITTEL 3

NATUROPPLEVELSER OG MENINGSBÆRENDE STEDER	63
Ikke <i>mine</i> og <i>dine</i> , men <i>våre</i> blader, <i>våre</i> samtaler og <i>vår</i> lek	64
Barns flerspråklige praksis i barnehagen	68
Prosesser i naturen og i barns språk	72
Å bli enige om hvordan blåbærmuffins skal lages	72
Å diskutere seg fram til en teori	74
Sammenhengene mellom naturens og kulturens steder	75
Flere språk i barns lek	75
Barns kulturskaping som ekspansiv læring	77
Dokumentasjon av barns kulturskaping i møte med naturelementer	79

KAPITTEL 4

BARNEFOLKLORE SOM UTGANGSPUNKT FOR SPRÅK- OG KULTURARBEID	84
Det tredje: det vi er sammen om	85
Tre syn på forholdet mellom sted og fortelling	86
Leikeplasser, leikesteder og fortellingsrom	87
Forberedelser til turen til heksegryta	88
Ved heksegryta	89
Tre fortellingsmuligheter: tingfinnerfortellinger, transferfortellinger og traderte fortellinger	92
Rom for flerspråklige barns rolleleik	97
Lesing av bøker om hekser – ulike konnotasjoner	98
Et nettverk av fortellinger	99
Et kritisk perspektiv på stedet	99
Dokumentasjon	100
Mange lag av mening	100

KAPITTEL 5

«DET ER HISTORIER BAK HVER SVING». ARBEID MED STEDSFORTELLINGER I BARNEHAGEN	102
Fra bjørnejakt og lysbueovn til barns egne fortellinger – om stedfortellingsprosjektet og hva vi fant	102
Ei verktøykasse for arbeid med fortellinger – muntlig fortellingsdidaktikk	108
Innsamling av fortellinger	108

Bearbeiding av innsamlet historisk materiale	108
Å finne et fortellersted	109
Tidspunkt på dagen	110
Å fortelle muntlig	110
Å gå i rolle	112
Å bruke rekvisitter	113
Små grupper kontra store grupper	113
Barns bearbeiding av fortellingene i lek	114
Barns bearbeiding av fortellingene i formingsaktiviteter	115
Voksenrollen	117
Muntlig fortelling, språk og tilhørighet	117
Fortell! Fortell! – Fra skriftlig tekst til muntlig fortelling	119
Sammenfatning av fortellerteknikker til bruk i forberedelsen	123
KAPITTEL 6	
BARNEHAGE OG HJEM I SAMARBEID OM FELLES KULTURSKAPING	126
Oppstartsfasen	127
Foreldresamarbeid på «velkomstfester»	127
Foreldresamarbeid i hverdagen	128
Å hjelpe barnet med å uttrykke seg og forstå	129
Forberedelse av et tema i barnehagen	130
Samlinger i barnehagen	130
Gruppesamling med spesielt fokus på barns språk	131
Samarbeid med foreldre om utvidet språkbruk	131
Samarbeid om utarbeiding av barnehagens årsplan	134
KAPITTEL 7	
Å SKAPE BESKRIVELSER AV KOMMUNIKASJONEN I EN FLERSPRÅKLIG BARNEHAGE	138
Flerspråklighet – noe som krever særlige beskrivelser?	139
Film av samspill og transkripsjoner av filmsekvenser	141
Observasjoner og framstillinger av barns språkbruk	143
Deltakende observasjon med lydopptak som transkriberes	145
Observasjon av språklig samspill i større lekegrupper	150
Samtaler med foreldre	151
Teori inn i praksis og praksis inn i teori	152

KAPITTEL 8**Å ANVENDE FORSKNINGSLITTERATURENS BESKRIVELSER AV FLERSPRÅKLIG**

KOMMUNIKASJON	156
Forskning på flerspråklighet	156
Ulike interaksjonsstiler og deres potensial i en flerspråklig tilegnelsesprosess	162
Faser i barns andrespråkstilegnelse og barnehagens faglige arbeid med kommunikasjon	170
Kommunikasjon i barnehagen med særlig betydning for senere muntlig og skriftlig tekstkyndighet	176
Sentrale muntlige sjangre i barnehagen	184
Oppsummering	189

KAPITTEL 9**KULTURSKAPING, RETORIKK OG BARNEHAGEUTVIKLING** ..... 193 |

Vedvarende kompetanseutvikling i barnehagen	194
Faser i vedvarende kompetanseutviklingsprosesser	194
Erfaringsfasen	195
Dokumentasjonsfasen	196
Refleksjonsfasen	200
Formidlingsfasen	202
Retorisk medborgerskap og barns kulturskaping	206

FORFATTERPRESENTASJONER ..... 214 |**LITTERATUR** ..... 215 |**STIKKORD** ..... 228 |

Forord

Forskningsprosjektet «Barns flerkulturelle steder – minutt for minutt, år for år» ble i perioden 2013–2014 realisert i et samarbeid mellom Universitetet i Stavanger, Universitetet i Agder og Høgskolen i Telemark med støtte fra Utdanningsdirektoratet. Prosjektet har vært en del av satsingen «Kompetanse for mangfold» som er tenkt som et barnehagebasert og skolebasert kompetansehevingstiltak på det flerkulturelle og flerspråklige feltet. Måten vi har arbeidet barnehagebasert på i dette prosjektet, er at vi har invitert en rekke barnehager til å beskrive eksempler på faglige praksiser knyttet til det flerkulturelle og flerspråklige feltet. Noen barnehager har sett det som mest naturlig å bare levere eksempelmateriale og korte beskrivelser som forskerne ved de involverte universitetene og høgskolene har formet ferdig. Andre barnehager har også blitt med i selve utformingen av mindre eller større deler av et kapittel som så har blitt redigert fram til en ferdig tekst. Dette er markert i de enkelte kapitlene. Forskningsprosessen har uansett vært dialogisk med stor grad av medvirkning av ansatte i barnehagene. Vi håper derfor at de som leser boka, vil finne spor som leder i retning av en styrking av det praktiske arbeidet i barnehagen basert på faglig funderte refleksjoner. Tilnærmingen til forskningen som presenteres i denne boka, er dialogisk og reflekterende, og vi håper derfor at innholdet kan inspirere leserne til egne refleksjoner over hvordan arbeidet med kulturskaping og kommunikasjon kan styrke de profesjonsfaglige praksisene i barnehagen.

Vi i prosjektgruppa vil gjerne få takke de mange barnehageansatte i dette prosjektet som har bidratt på en avgjørende måte med sine erfaringer, refleksjoner og engasjement. De barnehageansatte har også fungert som avgjørende bindeledd ut til barna som har deltatt i prosjektet, og som dere vil møte direkte eller indirekte i denne boka. Takk til de faglige kollegene Inge Særheim, Vidar Haslum, Anne Kristine Solberg Runestad og Bjørn Kvalsvik Nicolaysen for å ha bidratt med gode samtaler og kunnskap. Takk til den anonyme fagfellen for grundig lesning, og takk til Anne Høigård for å ha fulgt manuset i slutfasen og kommet med mange gode innspill. En stor takk rettes også til Universitetet i Stavanger som har gitt støtte til denne bokutgivelsen. Kapittel 4 er skrevet av Eli Flatekval og kapittel 5 av Anne W. Norstrand og Fridunn Tørrå Karsrud. De øvrige kapitlene, introduksjonen samt de profesjonsfaglige refleksjonene som avslutter hvert kapittel, er skrevet av undertegnede.

Stavanger, november 2016

Ove Bergersen